

RESTAURAREA UNEI BRODERII DIN COLECȚIA MUZEULUI PELEȘ PRINTR-O METODA NOUA APLICATA ÎN ȚARĂ

de ZOE HAȘEGAN

În cadrul acțiunii de restaurare a obiectelor de artă ale Muzeului Peleș, laboratorul de restaurare-conservare textile de la Posada a adus un aport important.

Cu un efectiv de 11-14 conservatori și muncitori specialiști în tehnica broderiei, coordonat alternativ de către tovarășa muzeograf-restaurator de la laboratorul zonal al muzeului Banatului Aghițoiaie Viorica și de către subsemnata, prin specializarea muncitorilor pe probleme de conservare-restaurare la locul de muncă și datorită sprijinului acordat de către colectivul muzeului Peleș, în decurs de 14 luni de la înființare și până în prezent aici au fost conservate, restaurate și reparate circa 30 obiecte textile decorative, accesorii de arme și tapițerie, mobilier.

Nu de puține ori a fost necesar ca, respectând principiile de conservare-restaurare, dar într-o perioadă scurtă de timp, să aducem în situația de a fi repuse în circuitul expozițional unele piese foarte degradate, însă de neînlocuit, ex. lambrechinele sălii maure, broderiile tapetului salonului turcesc, draperiile sălii florentine și de asemenea piesele ce constituie subiectul acestei comunicări - ansamblul de broderii ale dormitorului din apartamentul imperial, în special cuvertura patului cu baldachin.

Aceasta constituie un complex de circa 30 piese, unitare ca stil, colorit, decorație, tehnică și execuție, funcționalitate și materiale conținute. Ansamblul cuprinde tapetele tuturor pereților, draperii, fotolii, perne, baldachinul și cuvertura de pat etc., piese executate la începutul sec. al XX-lea în Atelierele Siegert din Viena.

Toate aceste piese cu suport din pluș de mătase naturală sau damas de mătase naturală și bumbac de culoare roșu-vișiniu, țesătură executată la războaiele mecanice, sînt decorate cu broderie tipoccidentala în relief, cu fir metalic alb și galben - aliaj de argint și cupru înfășurat pe miez de bumbac, pe suport de carton și bumbac și pasmanterie aplicată - galon de fir metalic și mătase, formînd un ansamblu unitar care nu suportă înlocuirea nici unei piese. Toate aceste piese de suprafață de circa 45 m.p. au necesitat operațiuni de conservare și unele din ele și restaurare, ca de exemplu piesa ce constituie în principal obiectul acestei comunicări: cuvertura patului cu baldachin.

Cuvertura și masca-fundal baldachin au ca suport țesătură din cu urzeală de mătase naturală și băteala din bumbac, cu desen geometric romboidal, cu raport mic, 3/4 cm, în culoare vișinie apropiată

tă de a celorlalte piese de pluș din acest ansamblu.

Cuvertura de formă dreptunghiulară (cu două colțuri decupate pentru a încadra perfect mobilierul patului), cu dimensiunile de 2,30 x 2,10 m, a fost dublată inițial cu satin de bumbac, acum cu un rips de mătase naturală.

În centrul ei se află un medalion de formă ovală, încadrat de un chenar cu 8 medalioane mai mici și cu motive geometrice și vegetale stilizate, chenar dublat pe trei laturi cu cîte o bordură decorată cu aceiași gen de motive, toate executate din broderie în relief (pe carton și bumbac) din fir metalic și pasmanterie din fir metalic și mătase naturală. Majoritatea pieselor textile ale acestui dormitor prezintă o stare de conservare relativ bună, însă cele care au fost un timp mai îndelungat supuse acțiunii directe a luminii naturale (circa 70 ani), de exemplu perdelele de pluș și cuvertura, au suferit degradări mai puternice în zonele expuse direct.

Toate aceste piese au trecut prin laboratorul nostru, primind diferite forme de tratament în funcție de tipurile de degradări pe care le prezentau.

Pentru obiectele din catifea - tapete, draperii etc. - s-au efectuat operațiuni de desprăfuire, curățiri cu solvenți (benzen și alcool etilic), completarea lipsurilor cu acul, cu fir de mătase naturală, vopsit la culoare, cu coloranți Magra (producție indigenă). De asemenea s-au executat consolidarea galonului și prinderea firelor metalice ale broderiei în zonele degradate.

Aceste obiecte au primit deci un tratament de conservare, fără să se adauge sau să ia nimic din original, ci păstrîndu-se capacitatea lor de a rămîne în expunere în context cu întregul ansamblu: mobilier, decorație etc.

Toate deciziile în legătură cu tratamentul au fost luate în comisia de restaurare.

În schimb la cuvertură, pe lângă acțiunea luminii naturale, care a influențat în mare măsură dateriorarea ei (colțul supus acțiunii directe a acesteia a fost cel mai degradat) au contribuit și alți factori la accentuarea degradărilor, ca de exemplu: umiditatea redusă, contactul cu canturile patului, dese atingeri cu mîna de către vizitatori etc.

De asemenea, firul de mătase naturală al urzelii țesăturii de suport, care apare mai ales pe fața țesăturii, s-a fragilizat și a dispărut, știut fiind că mătasa naturală este unul dintre materialele de slabă rezistență la acțiunea luminii.

În aceste zone s-a păstrat doar băteala albă din bumbac material mai rezistent și care a fost expus un timp mai puțin îndelungat ceea ce a făcut ca acțiunea acestor factori să fie mai slabă, totodată fiind acoperit și de firul de mătase prin tehnica de țesere.

Deoarece trebuia etalată și neputînd să fie înlocuită din motivele arătate anterior, fiind o piesă importantă în ansamblul camerei, s-a cerut ca ea să fie restaurată în minimum de timp posibil, 2-3 luni.

După studierea piesei am constatat că pentru restaurarea după metodele folosite pînă în prezent la noi, prin reconstituirea țesăturii cu acul și fir de mătase naturală (cusut cu punct mărunț pentru imitarea legăturii de țesere originală în gherghef), ar fi fost necesar ca 3-4 restauratori să lucreze cel puțin o perioadă de 6-8 luni. Varianta de a reproduce la o fabrică textilă țesătura de suport și de a muta broderia și pasmanterea pe această țesătură, pe lângă că ar fi anulat autenticitatea piesei și nu ar fi corespuns principiilor de restaurare, ar fi cerut timp îndelungat pentru executarea suportului, iar pentru mutarea broderiei ar fi pus și probleme de tehnică de lucru foarte greu de rezolvat. Broderia în relief s-ar fi destrămat la decuparea de pe suportul original, această destrămare ar fi fost foarte greu (dacă nu imposibil) de mascat, iar fixarea pe noul suport ar fi fost foarte greu de executat. Ar fi apărut și contraste puternice între aspectul broderiei vechi, patinate, și suportul nou prea strălucitor. În acest caz s-ar fi executat o reparație, nu o restaurare.

Una dintre propuneri a fost înlocuirea zonelor degradate de țesătură damasc cu țesătură rips din mătasă naturală de aceeași culoare. Această înlocuire însă ar fi modificat unitatea fondului, aspectul piesei și al întregului ansamblu.

Din necesitatea de a asigura o restaurare care să redea cît mai veridic aspectul inițial al piesei și pentru terminarea operațiunilor în timpul cerut, după discutarea în comisia de restaurare și conform hotărîrii comisiei, am recurs la aplicarea unei metode care nu a mai fost utilizată pînă în prezent în laboratoarele de restaurare din țara noastră.

Unele accesorii din același material, fără importanță, dispuse în zone invizibile, ca de exemplu o porțiune inferioară din masca baldachiaului acoperită de pat sau bucăți provenite din înfășturile interioare ale cuverturii, după prelucrările necesare, au fost folosite la această lucrare. Am recuperat o cantitate relativ mică din acest material, fiecare centimetru fiind prețios și solicitînd o atenție deosebită la folosirea lui. După decolorarea cu soluție perhidrol 3% în apă distilată, pentru a se apropia de coloritul general al piesei, ele fiind recuperate din zona ascunsă acțiunii luminii, aceste fragmente au fost croite și asamblate pentru a acoperi zonele distruse ale cuverturii.

Operația s-a efectuat cu deosebită atenție, bucățile decupîndu-se și asamblîndu-se în așa fel încît să nu se modifice desenul, înfășurarea fiind foarte puțin vizibilă. S-au asamblat aproximativ 25 bucăți de damasc între ele prin cașerare inițială pe pînză de bumbac termo-colan, pentru asigurarea durabilității s-au pontat înfășurările în punct mărunț cu acul, cu fir de mătase destrămată din urzeala sănătoasă sau fir de mătase naturală vopsită la culoare cu coloranți Magra, rezistenți la lumină.

Mătasea naturală este din producție indigenă și a fost procurată de la Fabrica Textilă "Mătasea Populară" București.

După asamblarea bucăților, acestea s-au montat deasupra zonelor

distruse, respectând desenul țesăturii, raportul modelului, închizându-se perfect. Marginile bucăților sînt ascunse și fixate sub pasmanterea din fir metalic, iar capetelul bucăților s-au montat în așa fel încît numai un ochi avizat descoperă zonele de înădădire a celor două materiale.

În prealabil, porțiunile deteriorate au fost curățate de consolidările anterioare, executate necompetent (cu mașina de cusut), și apoi au fost consolidate corespunzător prin prinderea firelor de băteală pe suport de pînză din bumbac, înainte de acoperirea cu țesătura sănătoasă.

Întreaga piesă a fost curățată cu alcool etilic, iar broderia și pasmanterea prin ștergere ușoară cu tamponane mici cu soluție de complexon 3,7% și neutralizată cu soluție 1% bicarbonat de sodiu în apă distilată.

Porțiuni mai mici, care au suferit pierderea urzelii, au fost restaurate prin metoda clasică de reconstituire a țesăturii cu acul, cu fir de urzeală recuperat din materialul piesei și cu fir nou de mătase naturală vopsit la culoare.

La broderie și pasmanterie s-au fixat firele desprinse și s-au înfîntregit porțiunile de galon lipsă cu material similar recuperat de la alte piese.

Vreau să menționez că în urma aplicării acestor operațiuni reversibilitatea restaurării este asigurată. Nu s-a pierdut nimic din piesă, totul s-a păstrat și conservat.

Prin descoaserea marginilor bucăților aplicate sau scoaterea unor bucăți mai mici, încadrate de pasmanterie și avînd contururile ascunse de ea, vom obține piesa întreagă perfect conservată. Deoarece în zonele cu deteriorări accentuate este acoperită cu material identic, compatibilitatea este asigurată și este ferită și de acțiunea directă a luminii naturale, reducîndu-se procesul de degradare.

Cred că este demn de menționat că s-a încercat și s-a reușit, după confirmările comisiei de restaurare și a specialiștilor care au văzut obiectul restaurat, această antepriză de restaurare cu mîna de lucru neatestată, dar cu oameni obișnuiți cu lucrul, cu tehnica broderiei și nu greșesc dacă afirm - pasionați de aceasta, totul fiind executat sub supravegherea specialistului restaurator.

Munca în echipă, permanenta inițiere și discuțiile în legătură cu tratamentul aplicat, discuții duse în colectiv, propunerile venite din partea membrilor colectivului au făcut ca această lucrare de restaurare să fie terminată într-o perioadă de timp scurtă, în decurs de o lună, între 1-30 iunie 1978, de către trei restauratori ai laboratorului textil Posada, sub supravegherea specialistului.

Metode similare de tratament folosesc laboratoarele de restaurare din alte țări, de exemplu în Anglia, la Centrul de recuperare a textilelor din Palatul Hampton Court, condus de d-na Kaven Finch, pentru piese ce nu au valori prea mari și nu au vechime considerabilă, prin înlăturarea și modificarea părților deteriorate cu piese sau părți de la un alt obiect, acest gen de tratament fiind cel al reparării sau renovării¹.

Noi însă am executat în așa fel lucrarea încît am determinat piesa

să arate și să funcționeze în spiritul intenției autorului, reproducând părțile uzate prin materiale identice; de aceea nu am înălțurat nimic, am asigurat reversibilitatea lucrării, deci am realizat o operație de restaurare și conservare.

N O T E

1 VIORICA NECULA, CARMEN MARIAN, Consemnări privind activitatea de conservare-restaurare a patrimoniului cultural din alte țări, în "Revista Muzeelor și Monumentelor", nr.3, 1978, p.85.

LA RESTAURATION PAR UNE NOUVELLE MÉTHODE D'UNE BRODERIE QUI FAIT PARTIE DE LA COL- LECTION DU MUSÉE DE PELES

Résumé

On présente en détail la méthode de réconstitution des zones détruites du tissu. L'urgence de la restauration et la nécessité de préserver au maximum la véracité et l'originalité de l'objet ont imposé comme optimale solution, la récupération du matériel de la réserve existante (provenu des plis intérieurs ou des parties inférieures du masque baldaquin) et son emploi dans les régions détériorées, après l'effectuation d'un traitement de vieillissement pour conférer un ensemble de couleurs uniforme.